

PIRC GUSTAV, PRVI UREDNIK KMETOVALCA

150 LETNICA ROJSTVA

Letos mineva 125 let od pričetka izhajanja glasila Kranjske kmetijske družbe KMETOVALEC in mineva 150 let od rojstva njenega prvega urednika in ustanovitelja Gustava Pirca.

Nastanek glasila Kmetovalec opisujejo Adamič (1993, 1996), Lah (1928) in Rohrman (1928). Drugo polovico 19. stoletja so pomembno zaznamovale Kmetijske in rokodelske novice (1843-1902), ki jih je urejal dr. Janez Bleiweis. Njihova vsebina se je z leti spreminjala, izgubljala je svoje kmetijsko strokovno poslanstvo ter postajala je vse bolj splošno glasilo. Zato je bilo vse več zahtev, da Kranjska kmetijska družba prične izdajati podoben kmetijski časopis, kot sta ga izdajali Štajerska kmetijska družba - Slovenski gospodar (1867-1941) ali Goriška kmetijska družba - Gospodarski list (1869-1902). Rohrman (1928) piše: »Kmetovalec se je pričel po malem razvijati. Izšel je l. 1884 iz tedanjih »Naznanil« in »Novic«, ki so še pozneje prinašale mnogo kmetijskega berila vse dotlej, ko so l. 1902 prenehale izhajati. Ko je nastopil l. 1884 pokojni Gustav Pirc mesto tajnika pri Kmetijski družbi, je takoj spoznal, da je gospodarski pouk po »Novicah«

premalo razširjen med kmetiskim ljudstvom, da je treba več stika med družbo in kmetovalci in da je treba glasila, ki bo čimbolj razširjena med preprostim narodom. Tej svoji težnji je skušal ustreči l. 1884 s »Kmetovalcem«, kar se mu je sčasoma tudi posrečilo. »Kmetovalec« je postal družbeno glasilo, ki se je od leta do leta bolj širilo med kmetovalci in ki je postalo silno važna opora za ves procvit družbe. V jubilejni številki Kmetovalca leta 1928 so predstavili vse dotedanje urednike in Gustava Pirca so predstavili takole: »Prvi urednik in osnovatelj »Kmetovalca« je bil pokojni Pirc, takratni tajnik c.kr. Kranjske kmetijske družbe. Urejeval ga je celih 34 let. Kdor je zasledoval »Kmetovalca«, se je lahko prepričal, koliko truda in skrbi si je naložil pokojni Pirc in kako spretno in uspešno ga je vodil ves ta čas. Neprestano ga je izpopolnjeval. Njegovi članki so se odlikovali s temeljitostjo in, če je bilo treba, tudi z vso oštrostjo.« Kmetovalca je urejeval od leta 1884-1917. Adamič (1993) poudarja, da je bil Kmetovalec skozi vsa obdobja izhajanja strogo strokovno glasilo, ki je obravnavalo vse kmetijske panoge.

Adamič (1996) je v sestavku »Škofjeloški rojak Gustav Pirc (1859-1923)« podrobneje opisal njegovo življenjsko pot in delo (sestavek je dosegljiv tudi na DLIB.si). Leta 1884 je bil Gustav Pirc (1859-1923) kot naslednik dr. Janeza Bleiweisa izvoljen za tajnika kranjske kmetijske družbe. Bil je star 25 let! Lah (1928) je v jubilejni številki Kmetovalca v sestavku, posvečenem 160-letnici kranjske kmetijske družbe, opisal njegovo delo: »Pirčevo dobo, ki jo štejemo od l. 1884 do l. 1923, je smatrati kot dobo kmetijskega preporoda na Kranjskem. V tem razdobju je dosegla Kmetijska družba svoj pravi pomen ter se posvetila edino pospeševanju kmetijstva in izboljšanju gospodarskega stanja našega kmeta. Šele sedaj je prišel naš kmet do veljave in tudi beseda »kmet« je izgubila tisti zaničevalni pomen, ki ga je imela prej. To zaslugo je pripisati ravno tajniku Gustavu Pircu, ki je povsod poudarjal izredno važnost, ki jo ima kmečki

stan za celokupno narodno gospodarstvo in obenem tudi za obstoj vsake države. V tem času je prešla Kmetijska družba v roke kmetov in se je odpravilo s starimi predsodki, po katerih je smel biti njen predsednik samo plemenitaška oseba ali pa osebnost na visokem družabnem stališču. Zato je tudi šteti Pirčevo dobo med najsrečnejše dobe Kmetijske družbe in za naše kmetijstvo najbolj zaslužne, kar bo naš kmet znal še dolgo let primerno ceniti.« Povedano potrjujejo podatki o številu članov: leta 1884 je štela družba komaj 450 članov, l. 1890 že 1.500, l. 1895 3.800, l. 1905 6.355 in l. 1912 10.000 članov.

Adamič (1996) piše, da bo obsežno Pirčevo bibliografijo težko sestaviti, ker kopije ali koncepti člankov niso ohranjeni, pod članki pa po takratni navadi niso vedno navedena imena piscev. V nadaljevanju bomo opozorili na nekaj njegovih strokovnih objav, ki bodo dale bežen vpogled v njegovo strokovno dejavnost.

Med knjigami (znanih je njegovih 12 knjig in tiskov) zavzemata posebno mesto Pirčeva prevoda obeh knjig nemškega pisca Steuerta, ki ju je naslovil Sosea Razumnika govedoreja oz. prašičereja in sta izšli v prvem desetletju 20. stoletja. Na obeh živinorejskih področjih sta to med prvimi specializiranimi knjigami o reji posameznih vrst domačih živali v slovenskem jeziku. Na poljuden način poučujeta in svetujeta o posameznih rejskih opravilih. Knjiga »Sosea Razumnika prašičereja« je bila že štiri leta po prvi izdaji ponovno izdana.

Leta 1884 je Gustav Pirc v Kmetijskih in rokodelskih novicah objavil v osmih nadaljevanjih obširno razpravo »O naši živinoreji«. V njej poudarja, da je živinoreja, še posebej govedoreja, pot za izboljšanje gmotnega stanja kranjskega kmeta. Zapiše: »Goveja živina je stroj s pomočjo katerega pridelke naših posestev zamoremo predelano v meso za dobro ceno prodajati ter tako več dohodke iz naše zemlje dobivati«. V nadaljevanju opiše prvotne pasme govedi, ki so jih redili na Gorenjskem, Notranjskem in Dolenjskem, ter svetuje oplemenjevanja

Sosea Razumnika

prasičereja.

Poljudno navodilo za rejo in oskrbovanje prasičev.

Nemški spisal

dr. L. Steuert,

kr. profesor na kmetijski akademiji v Weihenstephanu.

Preložil in priredil

Gustav Pirc,

potovalni učitelj za Kranjsko.

44 podob.

Druga izdaja.

LJUBLJANA 1909.

Izdala in založila o. kr. kmetijska družba kranjska.

Naslovnica druge izdaje knjige Sosea Razumnika prašičereja (1909)

z uvoženimi biki. Svetuje tudi, naj kmetije redijo vsaj eno odraslo govedo na hektar. Kritično presodi takratne podpore in subvencije v živinoreji, oskrbo s plemenskimi biki, škodljivost parjenja v sorodstvu in pogoje za povečanje števila živine.

Opozorimo še na tri podobne sestavke: Ovcja pasma v slovenskih Alpah, Star bohinjski konj in Bohinjska goveja pasma, ki opisujejo stare slovenske pasme. Prvi članek je vir pomembnih, pogosto pozabljenih informacij o slovenskih ovčjih rodovih, ki so jih nekoč redili v posameznih geografsko ločenih alpskih dolinah. Drugi članek opisuje posebno pasmo konj, ki so jo redili v Bohinju. V tretjem pa opisuje bohinjsko govedo, njegovega oplemenjevanja s pincgavskim govedom in predlaga pota za ohranitev ter obnovo te izvorne pasme. Vse tri članke bi v današnjem času uvrstili med ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti v slovenski živinoreji. V predavanju v Srednji vasi v Bohinju (1908) je Pirc spodbudil obnovo reje koz in pri tem spomnil na domačo bohinjsko pasmo koz, ki sta jo v reviji Drobница opisala Žan Lotrič in Šalehar (2008).

Leta 1910 je objavil razmišljanje »Kdo je umen živinorejec ali živinorejec sploh«. V tem sestavku se zrcalijo njegova strokovna prepričanja in izhodišča, ki so ga vodila pri njegovem delu. V članku je med drugim zapisal:

Živina ni stroj, temveč silno sestavljeno živo bitje, ki živi in uspeva edino le po naravnih zakonih, ki jih živinorejec **mora** poznati, če naj živinorejo uspešno goji. Za umno živinorejo je znanstvena naobrazba neobhodno potrebna. Kdor nima vsaj osnovnih pojmov tozadevnega znanstva, ta se ne more imenovati živinorejec, ampak je preprosto lastnik živine, ki nima nobenega cilja, ki dela tjavendan, vzgaja, oskrbuje in razmnožuje živino dobro ali slabo, kakor je pač videl pri svojih pradedih ali sosedih.

Umen živinorejec mora poznati postanek novega bitja, mora vedeti, da so v oplojenem jajčecu že zasnovane vse lastnosti bodočega mladiča, ker sta spojeni moški in ženski celici po gotovih naravnih zakonih spojili lastnosti staršev in je končno le od umnega živinorejskega dela zavisno, če živinorejec z umnim ravnanjem vzbudi v mladem življenju zasnovane dobre lastnosti do viška razvija.

Ob koncu zapišimo o prvem uredniku glasila Kranjske kmetijske družbe KMETOVALEC še misli, ki jih je napisal Lah (1928): »Leta 1923 je preminil mnogozaslužni urednik Gustav Pirc, ki je vse življenje posvetil in žrtvoval za delo pri Kmetijski družbi. Iz skromnih početkov jo je privedel do velikih uspehov, slovensko kmetijstvo pa do lepega razvoja in napredka«

Ob 150-letnici rojstva prvega urednika Kmetovalca in tajnika, ravnatelja ter direktorja Kranjske kmetijske družbe gospoda Gustava Pirca se s hvaležnostjo poklonimo njegovemu spominu, s spoštovanjem postavimo njegovo delo na častno mesto kmetijskega slovstva in ohranjamo spomin na njegove zasluge za zlato dobo kranjskega kmetijstva.

VIRI:

Adamič France. Škofjeloški rojak Gustav Pirc (1859-1923). 43 (1996), str. 205 – 212, Loški razgledi (http://www.dlib.si/documents/clanki/loski_razgledi/1996/pdf/43_43_14.pdf)

Adamič France. Kmetovalec – oživiljen. (1993)8, str. Platnice. Kmetovalec

Kmetijska podružnica v Srednji vasi v Bohinju. 25(1908)9, str. 90, Kmetovalec

Lah Rado. Stošestdesetletnica Kmetijske družbe za Slovenijo: 1767 – 1927. XLV (1928)16, jubilejna številka, str. 123 – 125, Kmetovalec

Pirc Gustav. O naši živinoreji. 42(1884)46, str. 363 in 47, str. 371 – 372 in 48, str. 379 – 380 in 49, str. 388 in 51, str. 404 in 52, str. 410 – 411 in 53, str. 419 – 420 in 43(1885)1, str. 2 – 3, Kmetijske in rokodelske novice.

Pirc Gustav. Bohinjska goveja pasma. 26(1909)20, str. 204-205, Kmetovalec.

Pirc Gustav. Star bohinjski konj. 37(1920)4, str. 49, Kmetovalec.

Pirc Gustav. Ovcja pasma v slovenskih Alpah. 39(1922)5, str. 42 – 43 in 6, str. 54-55, Kmetovalec.

Pirc Gustav. Kdo je umen živinorejec ali živinorejec sploh. 27(1910)3, str. 24-25, Kmetovalec.

Rohrman Viljem. »Kmetovalec« 1884 – 1928. XLV (1928)16, jubilejna številka, str. 125 – 126, Kmetovalec

Uredniki »Kmetovalca«. XLV(1928)16, jubilejna številka, str. 128, Kmetovalec

Steuert Ludvik. Soseda Razumnika govedoreja. Poljudno navodilo za rejo in oskrbovanje govedi (poslovenil Pirc Gustav). Ljubljana 1905, 143 strani

Steuert Ludvik. Soseda Razumnika prašičja reja: poljudno navodilo za rejo in oskrbovanje prašičev (poslovenil Pirc Gustav). Ljubljana 1905, 159 strani

Steuert Ludvik. Soseda Razumnika prašičereja: poljudno navodilo za rejo in oskrbovanje prašičev (poslovenil Pirc Gustav). 2. izdaja. Ljubljana 1909, 156 strani

Šalehar Andrej. Prispevki k bibliografiji zgodovinskih virov o slovenskih lokalnih (avtohtonih in tradicionalnih) pasmah do leta 1945 : stanje 2007. Rodica 2007, 65 strani

Šalehar Andrej. Slovenske knjige in tiski s področja živinoreje. Rodica 2008, 23 strani

Žan Lotrič Metka, Andrej Šalehar. Bohinjska koza. 13(2008)5, str. 5 – 6, Drobница

Andrej Šalehar *

* prof., dr., zaslužni profesor, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Domžale

Hvala vsem, ki ste pomagali otrokom v Paragvaju!

RADIO OGNJIŠČE